

L'«Apotropaica» fa que pensis

LLIBRES / NARRATIVA / POESIA / 11 DESEMBRE, 2018

Els límits del *Quim Porta* ha estat un dels esdeveniments literaris de l'anomenada represa literària, juntament amb els darrers llibres de Sergi Pàmies, Marta Rojals o traduccions de Duras i Cărtărescu, entre d'altres. Curiosament, però, del darrer llibre de Josep Pedrals se n'ha parlat relativament poc. Tot i una gira de presentacions que encara dura, una presència important a les xarxes, afirmacions sobre la posteritat que viurà el llibre i unes vendes gens menyspreables per un llibre de més de sis-centes pàgines, ha estat relativament poc observat amb profunditat. No deixa de ser curiós que un dels autors més celebrats dels darrers anys, amb les presentacions i els recitals més multitudinaris —tant com ho puguin ser aquesta mena d'actes— rebí una atenció tan lleugera com extensa. Donem un cop d'ull a un parell d'aspectes que semblen prou interessants. El llibre, però, generarà qüestions que esperem que siguin tractades amb cura més endavant.

El que importa

És un llibre d'una complexitat tan evident com fàcil de llegir. Presenta tants nivells de lectura com tipus de lector hi hagi. I és que el llibre inclou gairebé tots els temes dins els

límits del que importa, és a dir, els límits de la realitat. Hi ha alguna cosa de wittgensteiniana en aquest llibre: «els límits del meu món són els límits del meu llenguatge». I hi ha algú que treballi més *lingüísticament* que Pedrals? El primer Wittgenstein establí al *Tractatus* que l'estructura del llenguatge i la de la realitat —els fets— coincideixen. Cada possibilitat de fet coincideix amb una possibilitat d'enunciat. Si no hi ha fet, aquell llenguatge no significa, no és coneixement, sinó mística. Ara bé, el Wittgenstein de les *Investigacions filosòfiques* trenca amb si mateix i estableix una nova forma de significació: el joc del llenguatge. El sentit dels mots és com un joc, parteix d'unes regles bàsiques, però en definitiva queda determinat per l'ús que en fem els parlants. D'aquesta manera se salva el sentit de l'estètica i l'ètica: la referencialitat mai és ostensiva; la mimesi no és una còpia, un llistat de fets. A *On certainty* —un recull d'apunts de Wittgenstein de l'època en què escrivia les *Investigacions*—, d'una manera vaga, ja es diu que la certesa absoluta, cartesiana, no existeix, sinó que la veritat és, en definitiva, un acord, un *sentit* comú que acceptem —que em perdonin els experts—, una creença.

No és qüestió d'entrar en la veritat de la poesia o la seva categorització ètica. Ni de bon tros. La cosa és que Pedrals ha creat un artefacte enorme, un atrapa-somnis molt gros, i que canvia les relacions entre els seus elements com canvien d'ubicació les cambres en el pis dins el pis —en un moment de l'obra, els protagonistes obren una porta del pis on es troben i veuen que l'espai era més gran del que esperaven.

«La paraula, per tant, s'hauria de mantenir dins de la seva realitat lingüística i, malgrat tot, estar en una vacuïtat sense obstacles ni destorbs.

[...] La poesia seria l'esdeveniment permanent del llenguatge, s'aniria inventant el pensament en una emersió des del no-res i el posaria en escena en el poema.

I el poema no seria res més que això: l'inici i la meta d'un viatge per les possibilitats lingüístiques.» (pàgines 597–598.)

Aquesta poesia que ve del no-res és la paraula que parteix de la no necessitat de referenciar res en concret. El «viatge per les possibilitats lingüístiques» seria l'objectiu final de la poesia: la creació de nous sentits, l'obertura de noves formes de creure'ns i, per tant, de conèixer. La filigrana és la clau de la porta; l'atrapa-somnis varia, crea nous camins, però no n'oblida els vells: amplia la realitat.

El problema amb tot això és que també resulta fàcil de perdre's i és bo de prendre notes o d'escollir una de les possibilitats. De fet, el mateix Pedrals —l'home, l'autor, però també el Pedrals que parla a l'Ull de la Providència— adverteix que «la teva lectura és la bona. Tu, Ull de la Providència, executes la partitura del text».

La poetica

L'efecte apotropaic és el que té un talismà, figura religiosa o també una oració, per exemple: és l'acció de protegir de mals, malefics, etc. Moltes imatges apotropaiques tenen camins perdedors, com ara un atrapa-somnis. Ara, Pedrals juga i torça el sentit de la imatge apotropaica i apareix l'*apotropaica catalanensis*. Es tracta d'un suposat artefacte

que, en el moment de l'obra, posseeixen els *dolents*—que cadascú en faci la lectura que vulgui. Es tracta de l'estri que ha servit als grans autors de la nostra tradició per trobar la combinació exacta de paraules en cada cas. Una espècie d'*ars combinatoria* que funciona d'una manera pràctica, diguéssim. Llull posat al dia i al servei dels nostres escriptors. Aquest és l'objecte de la qüestió que mou tota l'acció del llibre, juntament amb un Quim Porta desaparegut.

És clar i conegut que Pedrals sempre entra en diàleg amb altres autors —basta donar un cop d'ull a la seva història del sonet o llegir els altres llibres de la *Trilogia de Bolló*. Hi juga perquè els coneix com coneix el llenguatge: és la seva vida. La impostació natural del poeta aquí és mínima en l'expressió i el diàleg. Hi tornarem més endavant. I aquí és evident que hi ha Llull. Però és que a Llull l'han seguit molts altres autors i, de fet, va tenir una certa esplendor a Europa durant el segle XVII. Bruno, Descartes, Leibniz, tots ells van llegir i escampar els coneixements de Llull. I és justament d'aquesta època, la modernitat barroca, que Pedrals en treu bona part dels referents estètics. No és el primer poeta contemporani a fer-ho: Verdager, Gimferrer o Casasses, per dir-ne tres d'anteriors, ja havien circulat per aquí. El cas de Pedrals, la *Trilogia de Bolló* i, sobretot, *Els límits del Quim Porta*, però, són paradigmàtics.

«En termes de formulació del discurs literari barroc són rellevants elements com els estridents dualismes, amb col·lisió de camps antagònics que contrasten i generen una oscil·lació permanent entre tesi i antítesi, o una fragmentació textual i la mixtura de gèneres, de conceptes, de tons i d'estils, només aparentment contradictori cap a la disgregació (fragmentació) i cap a la recomposició i integració en noves unitats formals i de sentit.» (Solervicens, 2016)¹.

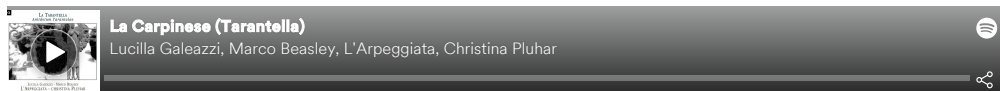
Aquesta caracterització d'una poètica del Barroc que s'escampa per tot Europa —i sí, aquí també, evidentment— podria ser-ho també de l'obra de Pedrals. La mixtura, l'agudesia i l'enginy, que «durant el Barroc defineix una capacitat intel·lectual basada en la imaginació i la rapidesa de reflexos, sovint contraposada a la racionalitat, que és en la base de la creativitat, però també de la solució de problemes pràctics, on i quan les vies reglades no són operatives» (Solervicens, 2016) són també alguns dels elements característics de l'obra. Podríem seguir, però ja es veu on es vol anar a parar. La correspondència de fons amb una poètica *moderna* relliga el llibre amb la tradició. Ara bé, quin sentit té actualitzar la poètica del sis-cents el 2018? Més enllà de la *boutade*, del joc i del diàleg amb els que ens precedeixen cal recordar que tota poètica neix per les determinacions del lloc i el moment. Al pròleg de *Les paraules i les coses* de Foucault, i després en els estudis més recents sobre el Barroc, es formula la necessitat d'una aproximació epistèmica a la poètica. Aquesta *episteme* és precisament la cosmovisió i les possibilitats de pensament en una època determinada —no gaire deslligada del sistema de creences i dels jocs del llenguatge de més amunt— i per tant, les possibilitats i les condicions que permeten una obra literària.

Un altre exemple d'aquesta correspondència amb el barroc el trobem als misteris novè i desè —l'obra està dividida en deu parts, deu «misteris». Enmig del remolí de pèrdua de consciència i l'agonia dels personatges, en una espiral de noves significacions que es perden al següent paràgraf —i que fa pensar en una espiral de coneixement que no

arribem a atrapar— Pedrals recorda el dubte metòdic cartesià. No hi ha cap concepció que no pugui ser posada en dubte, no hi ha cap altra certesa més enllà de la pròpia existència —el naixement del subjecte modern també és un tema tractat anteriorment al llibre—, basada, precisament, en la crisi que pateix. Però així com Descartes recupera l'impuls i segueix amb les *Meditacions*, Pedrals es perd en aquest remolí d'enginy fins a deixar sol el lector —l'altre absolut— com a únic garant de l'existència:

«No som res,
n'estic segur.
No som res,
però hi ets Tu»

Que un llibre que segueix de tan a la vora una poètica barroca tingui sentit sembla indicar que hi ha alguna correspondència entre l'episteme del xvii i la d'avui en dia. És possible que les crisis que pateix el pensament en l'inici de la modernitat es repeteixin? Si és així, té algun sentit recuperar una poètica de fa quatre-cents anys, més enllà de l'exercici? O potser és precisament aquest exercici el que és propi de la poètica i, per tant, és absolutament conseqüent.

1. Solervicens, 2016: Història de la literatura catalana, Volum IV. Literatura moderna: Renaixement, Barroc i Il·lustració, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino i A'untament de Barcelona, 2016. [↗](#)

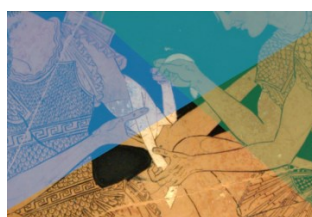
ETIQUETES: [APOTROPAICA](#) [ASSAIG](#) [BARROC](#) [ELS LÍMITS DEL QUIM PORTA](#) [JOSEP PEDRALS](#) [METALITERATURA](#) [NARRATIVA](#)
[POESIA](#) [WITTGENSTEIN](#)

GERARD CISNEROS | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Manresa, 1989). És llicenciat en Filosofia a la Universitat de Barcelona i màster en Estudis Avancats en Llengua i Literatura Catalanes. Es dedica a la docència en educació secundària. Ha publicat el llibre de poemes *D'epitalami, res*, (Metemora, 2017; Premi Cadaqués a Rosa Leveroni), la plaquette «Bolets» (Gnurf, 2012) i les traduccions *Poeta de les Cendres*, de Pasolini (Edicions Poncianes, 2015) i la selecció de poemes «Milestones, 13», d'Allen Ginsberg (Edicions Poncianes, 2015).

Articles relacionats

**D'alguns elements
(barrocs) en la poesia de
Pere Gimferrer**

**La ira d'Aquil·les canta
de nou (II)**

**Notes sobre Enric
Casasses a partir d'*El
nus la flor***

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

[Política de privacitat](#)
[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018